

Ludvig Heibergs breve til Johan Bülow

Ved L. Balslev.

På Sorø Akademis Bibliotek findes nogle breve, som konrektor i Ribe Ludvig Heiberg i årene 1791—93 har skrevet til hofmarchal Johan Bülow, ejer af Sanderumgård på Fyn og især kendt for sin rundhåndede støtte til kunst og videnskab. De handler om en ung løjtnant Bülow, en nevø af hofmarchallen, der i sommeren 1792 kom i huset hos Heiberg og voldte den samvittighedsfulde mand, der skulle vejlede og undervise det unge menneske, mange bekymringer, som han med sømmelig ærbødighed, men uden at stikke noget under stolen, meddeler onkelen.

Bjørn Kornerup har i anden del af Ribe Katedralskoles Historie givet en udførlig og interessant skildring af Heiberg som en meget betydelig skolemand, der var grebet af oplysningstidens ideer og i skrift og tale kæmpede for en ny og bedre skole. Han virkede i Ribe fra 1786—97 og derefter i Odense, hvor han var rektor til sin død 1818.

I sin undervisning var han klar og grundig, men også venligt opmuntrende over for eleverne; må-

ske kunne han, som sin broder, forfatteren P. A. Heiberg, være noget stejl og usmidig, men alle anerkendte hans alvor og redelighed. Som fremhævet af Kornerup præger disse egenskaber også Bülowbrevene, der giver et meget levende billede af en nidkær opdrager for 150 år siden. De kan derfor nok fortjene en lidt udførligere gengivelse, end de har kunnet få i den store skolehistorie; også af hensyn til de glimt de giver af livet i Ribe.

Desværre ses det ikke, hvordan Heiberg er kommet i forbindelse med Johan Bülow. Det første brev (31/12 1791) er blot en underdanig lykønskning til det nye år med bøn om, at også Heiberg må være anbefalet excellencens bevågenhed. Det følgende (28/11 1792) beretter om nevøen. Heiberg kan vel ikke nægte løjtnant Bülow al fremgang, men han savner en sand drift til forretningerne. Ustadihed er et hovedtræk i den unge mands karakter, og han er ikke fri for at mene, at han som officer ikke behøver at lære noget.

Det tredje brev (29/12 1792) er atter en lykønskning, dels til det nye år, dels til en udmærkelse, som Bülow har opnået, vistnok stillingen som virkelig ordenssekretær 30/11 1792. Heiberg glæder sig over, at regeringen atter har vist sin agtelse for fortjenester. Han kunne ikke vide, at hans velynders stilling ved hoffet var undergravet, og at han et halvt år senere, 4. juni 1793, skulle blive afskediget på en uretfærdig og krænkende måde. Om løjtnanten hedder det her kun, at han selv vil opvarte sin onkel og tante med sine breve.

16/1 1793 er Heibergs tålmodighed imidlertid bristet, og han giver i et langt brev ren besked om sin utilfredshed med den unge mands opførsel. Det skal her aftrykkes fuldstændigt.

Ieg toeg mig den underdanige Frihed for kort siden at tilmelde Deres Excellence at Lieut. Bülow ikke gjorde den Fremgang i sine Forretninger, som han enten burde, eller ieg ønskede. Ubehageligt er det mig, at ieg til denne Erklæring endnu finder mig nødsaget til at tilføie følgende.

Uagtet alle Erindringer og Forestillinger har ieg ikke kunnet bringe Lieut. Bülow til at være hiemme om Aftenerne i denne Vinter, da han derimod søger et offentlig Sted, hvor der spilles Hazard-Spil og selv tager Deel i Spillet som oftest til sildig ud paa Natten. Paa samme Sted er toe Aftener om Ugen et Slags Club, hvor Byens Embedsmænd, saavel geistlige som militære og civile samles, da der ikke spilles uden Commerce Spil, overensstemmede med enhvers Evne og Fornøielse. Da ieg kiender Lieut. Bülaws Lyst til Selskab, har ieg troet og sagt ham, al disse toe Aftener om Ugen kunne være opofrede til en anstændig Fornøielse og Recreation, men at han de øvrige Aftener burde holde sig borte og blive hiemme, da han sielden ville finde andre der, end nogle Militaire og nogle faa andre, som med Vove Spil søgte at dræbe Tiden. Ieg har desværre intet udrettet, hvor ofte ieg end har erindret ham, og paa den lemfældigste Maade søgt at forestille ham Skadeligheden heraf. Men uværdig maatte ieg være til Deres Excellences Bevaagenhed, den ieg stedse ønsker mig uforandret, uværdig til at nogen Fader eller Formynder skulle betroe sit Barn eller sin Myndling til min Undervisning og Anførsel, uværdig til enhver god Mands Tillid, naar ieg ligegyldig kunne ansee saadant et Forhold hos et ungt Menneske, som er betroet under min Opsigt. Deres Excellences meer end faderlige Omsorg for sin Neveu, Lieut. Bülaws Vel og

min egen Ære skylder ieg derfor ikke at efterlade det sidste Middel, da andre hidtil ikke har villet hielpe, at tilmelde Deres Excellence denne Omstændighed, om den maaskee endnu kunne rettes ved et Brev fra Deres Excellences Haand eller paa hvad anden Maade, der maatte synes Deres Excellence for Lieut. Bülow's Vel mest tienlig.

Foruden de skadelige Følger, som saadant Forhold nødvendig maae have paa Lieut. Bülow's Moralitet, ere der endnu andre, som forstyrre saavel Lieut. Bülow's, som Husets Orden. Af denne lange Natte-Sidden følger at han igien fordrer at sove til Middag. Morgenen og Formiddagen, som den bequemteste Tid til Arbeide gaaer derved spildt, og om Eftermiddagen adspredter Længsel efter Aftenen for meget Tankerne til at han alvorlig skulle beskieftige sig med nyttige Forretninger eller spende Agtsomheden paa de Videnskaber, vi have for os. At min egen Orden forstyrres ved at sidde oppe til Midnat for at vente paa Lieut. Bülow's Hiemkomst ville være af mindre Vigtighed, naar noget Nyttigt dermed udrettes. Selv staaer ieg op næsten hver Morgen Klokken 5 og har stedse ønsket og giort mig Umage for at bringe Lieut. Bülow i samme Vane, som ieg baade for Helbredens og de daglige Forretningers Skyld altid har befundet mig vel ved; men fra den Tid af at han blev fritaget for i egentlig Forstand at studere har han troet, at han vidste lige saa meget som de fleste Officerer, var som Officer tillige fritaget for min særdeles Opsigt, og har mindre end forhen fulgt mine til hans Vel altid sigtende Raad. Endnu maa ieg anmærke, at det er først siden Husarerne ere komne her til Byen, og altsaa siden November Maaned, at Lieut. Bülow hver aften har søgt Adspredelser,

som ieg ei har kunnet billige. I mit Huus har vi stedse søgt at gjøre ham vor Omgang saa behagelig som muelig, oprigtig og fortroelig tør jeg paastaae han stedse skal have funden den, naar han selv har villet, og io mere han har villet være i min Kones og mit Selskab, io kierere have vi altid viist ham, at det var os.

Deres Excellence tilgive, at ieg har skreven alt, som det er. Sandheden taaler intet Skiul, og Deres Excellence ønsker vist hellere at læse en Sandhed, er den end ubehagelig, end noget mindre ubehageligt paa Sandhedens Bekostning. Ieg har saa meget mindre kunnet tage i Betænkning at tilmelde Deres Excellence dette, som den Tid snart kan forestaae, da han i Kiøbenhavn mere skiult kan følge en fordærvelig Lyst, og skye deres Omgang, som ikke blot mene ham det vel, men ogsaa søge ved at rette hans Feil at forbedre ham. Maatte den Tillid Deres Excellence værdigede mig, da De betroet Lieut. Bülow under min Opsigt, bestyrkes ved nærværende Brev, var det mig Løn nok for enhver Ubehagelighed, ieg følede ved at skrive det ieg skrev. — Ieg har ladet Lieut. Bülow læse nærværende Brev for at han deraf kunne see, at ieg ikke har tilmældet Deres Excellence andet, end hvad hans Overbevisning maae sige ham, at være usminket Sandhed. — Ieg har den Ære at undertegne mig

Deres Excellences underdanige Tiener
Ludvig Heiberg.

Ribe, d. 16. Jan. 1793.

Det fremgår ikke af korrespondancen, hvorledes Johan Bülow har reageret på dette klageskrift. 1/6 1793 skriver Heiberg igen og meddeler, at han vil

bringe løjtnant Bülow til København i august måned. Lidt tror han nok at have udrettet m. h. t. at danne den unge mand på forstand og hjerte, men ikke så meget som han ønskede, og dermed slutter for så vidt historien.

Men hvem var løjtnant Bülow, og hvordan gik det ham siden? Kornerup har sikkert ret, når han i Ribe Katedralskoles Historie (II, 419) mener, at det må være Johan Bülows brodersøn Christian Peter Bülow. Han var iflg. en håndskreven stam-tavle i Sorø født 31/5 1774 og har altså 1792 været 18 år. Hans Fader major Christian Frederik Bülow var død 1790, hans moder, Marie Margrethe f. Mos-sencrone allerede 1789. (Se Lengnicks genealogier 2. saml. 1. bd.) Christian Peter er den eneste af hofmarchallens brodersønner, der i 1792 er både ung og forældreløs. Siden sit tiende år havde han været indskrevet som vordende officer (a la suite) ved kronprinsens regiment og hertil kommer, at han vitterlig har stået under onkelens formynder-skab. Han kvitterer 10/6 1799 for at have modtaget sine arvemidler af sin kære farbroder Johan Bü-low, der under hans mindreårighed har været hans kurator. Dokumentet findes på Sanderumgård, og jeg skylder hofjægermester Ivar Vind tak for til-ladelse til at låne det.

Om hans militære løbebane kan man læse i Hirsch: Fortegnelse over danske og norske Office-rer og i Richter: Den danske Landmilitæretat 1801-1894. Han blev stabskaptajn 1803, kompagnichef 1807, og 1808 var han en tid kommandant i Ring-sted »under de spanske Uroligheder.« Han nåede at blive chef for regimentet med oberstkarakter (1833), tog sin afsked 1840 og døde 1846. Han var gift med Hanne Christine Regine Lemming og blev

1817 kammerherre, 1828 ridder af dannebrog, 1836 dannebrogsmænd. Trods forvildelserne i Ribe synes det altså at være gået ham ganske godt. Man forstår Heibergs irritation, men måske også den unge officer, der frem for familielivet i konrektorens hus foretrækker omgang med husarerne i klubben.

Om denne kan man forøvrigt læse i Smith og Hermansen: Ribe Bys Historie (I 240). Den havde til huse på hjørnet af Skibbroen og Mellemdammen hos gæstgiver M. C. Thun, som den senere rektor P. N. Thorup giver en munter skildring af i sit levnet. (Fra Ribe Amt V s. 200). Man kender ikke klubbens stiftelsesår, men Heiberg omtaler den altså her i jan. 1793. Den forenedes senere med Jacob Holsts Selskab til økonomisk og moralsk Vels Befordring i Ribe. De omtalte husarer kom ifølge Smith og Hermansen (I 220) til byen fra Holsten i oktober 1792. De havde været slemme til at desertere og hørte måske ikke til Vorherres bedste børn. Brevene viser, at Heiberg har fået 100 rigsdaler pr. halvår for sin pensionær. I en af sine skoleartikler (i Københavns Universitets-journal 1794) oplyser han, at en konrektors gage er 350 rd. + fribolig. Johan Bülow har da nok, som man kunne vente, betalt ordentligt for nevøen. Forhåbentlig har han til gengæld vidst at påskønne den gode konrektors nidkærhed.
